

מראי מקומות- מכות ט"ז

התראה, ואין למדין ממנו דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו. ותי' דאולי ס"ל שיש איזה ילפותא אחרת לומר או דהתראת ספק לא שמה התראה, או דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, וא"כ ע"כ הא דכתי' עשה אחר הלאו בנותר הוא ללמדנו או דהתראת ספק שמה התראה, או דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו. נדהיינו, דבעצם לא הי' צריך קרא לומר דאין לוקין על נותר, אולם בא ללמדנו הא דלאו שאין בו מעשה או הא דהתראת ספק ע"י הדיוק. והק' הערוך לנר, א"כ מהו קו' הגמ' שיש סתירה בין ר' יהודה לר' יהודה, הא שפיר י"ל דר"י ס"ל דהתראת ספק לא שמה התראה, ומ"מ למדין מנותר דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, וע"ש מש"כ ליישב זה ע"פ שי' הריטב"א בסוגיין, וצ"ע.

(ד) הנוטל אם על הבנים, ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלח- פרש"י, דקסבר שלח מעיקרא משמע, ולכן הוי לאו שקדמו עשה, ולכן לוקין. והק' הריטב"א, א"כ לכאור' ק' לר"ל דס"ל דלאו שקדמו עשה אין לוקין עליו. ולכן פ"י הריטב"א דאמרה תורה שלח ואל ליקח, אבל אם לקחה, מה שעשה עשה, ואין שייך עוד לנתקה ע"י העשה. וכן פרש"י בחולין (קמא.), דאיסור דעבד עבד, וכן לקמן (יז.) משמע מפרש"י דאין זה לאו שקדמו עשה, דנאמר דאם עבר הלאו עדיין יכול לנתקו ע"י העשה, ולכן תלוי בהמח' בלאו שקדמו עשה, אלא העשה אין שייך לנתק הלאו כלל, אלא אמרה תורה לעשות העשה ושלח לעשות הלאו, ואם עשה הלאו עשה [וצ"ע הסתירה בדברי רש"י].

(ה) אי דקטלה, קם לי' בדרכה מיני'- כ' הריטב"א דמכאן משמע דלמאן דתני בטלו ולא בטלו, חיוב המלקות בשעת ביטול העשה הוא נגמר, ולא שיהא נדון למפרע בשעת עבירת הלאו, דאל"כ, איך אמרי' קלב"מ על שעת ביטול העשה, הא המלקות באין בשעת העברת הלאו, והמיתה בא בשעת ביטול העשה, אע"כ כנ"ל, ודלא כשי' רש"י לעיל, דס"ל דביטול העשה הוא רק תנאי בהחיוב, אבל עיקר החיוב בא בשעת העברת הלאו. וכ' הערוך לנר דכיון דסכ"ס הוי ביטול העשה

(א) וכל התראת ספק לא שמה התראה- ע' בשיעורי ר' שמואל (תי"ט) דנסתפק בהא דאמרי' דהתראת ספק לא שמה התראה, האם זה חסרון רק בדין התראה, והו"ל כמי שעבר במזיד בלא התראה, או דלמא דהוי חסרון במזיד העבירה, דהיינו, שהוא גופי' מסתפק בשעת עשיית המעשה אם עבר או לא, ולשון התראת ספק היינו, כלומר, שהוא עצמו אינו יודע אם יעבור או לא, אבל החסרון אינו מצד ההתראה. והביא מהתומים (ריש סי' ל"ד) דנקט בפשיטות דעבר על לאו בהתראת ספק, דנפסל לעדות, משום דלא גרע מעבר על הלאו ולא התרו בו, ואי"ז חשיב כלאו שאין בו מלקות, וע"ע לקמן בענין זה.

(ב) הא לא בא הכתוב לוקה, אלמא התראת ספק שמה התראה- הק' הערוך לנר, מהכ"ת לר' יוחנן לדייק כן, הא אולי לעולם ר' יהודה ס"ל דלא שמה התראה, אבל ס"ל כבנו ר' יוסי דאמר לעיל דחבר אי"צ התראה, ולכן שפיר צריך קרא לומר דבא עשה אחר לא תעשה, לומר דאפי' חבר דאי"צ התראה פטור ממלקות (וכן ק' לקמן, מאי פריך לר"ל הא ודאי התראת ספק הוא, דלמא בא לרבות חבר). ולפי מה שהבאנו משיעורי ר' שמואל לעיל, לחקור אם התראת ספק הוי חסרון מחמת ההתראה או מחמת דחסר בהזדון, א"כ אם אמרי' דהוי חסרון בהזדון, א"כ לא יהי' חילוק בין חבר לאחר, דסכ"ס הרי אינו יודע אם עובר או לא, ואין נפק"מ מה דאי"צ התראה. וכ' ביהודה יעלה (ח"ב, סי' רע"א) דכיון דכאן אפי' אם מתרה לעם הארץ לא יהי' ההתראה מהני, דהוי ספק בהמותרה עצמו, א"כ גם לא מהני מה שהוא חבר [וצ"ע אם כוונתו כר' שמואל, דהוי חסרון מחמת הזדון, או דלמא ס"ל שיש חסרון אחר בהתראה עצמה מחמת שהוא ספק (וצ"ע מה יהי' החסרון שיהי' גרע מלא התרה כלל), וא"כ אפי' אם חבר הוא לא מהני].

(ג) סבר לה כאידך תנא דר"י, וכו'- הק' המהר"ם, מה בכך דס"ל כאידך תנא דר"י, סכ"ס אם למדין מקרא דנותר דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, איך יכולין לומר דאין למדין מזה דהתראת ספק שמה התראה. וכן ק' לר' יוחנן, איך ס"ל דלמדין מנותר דהתראת ספק שמה

(ח) **דמדירה לה על דעת רבים- פרש"י, שמצא** בה עון. ופי' הב"ח, דבלא עון לא מצי להדירה, דהא משועבד לה. וע' ברמב"ן שכ' דלמדים מדברי רש"י שאין נדר על דעת רבים כלום אלא בשנדר לקיים את המצוה, אבל לדבר הרשות לא (וע"ש איך שביאר שהי' דבר מצוה להדירה, ומ"מ אינה אסורה לו, וכדבריו אי' ג"כ בריטב"א).

(ט) **גזל- הק' המנחת חינוך (ל"ח, ג'), למה הוי** גזל לאו הניתק לעשה כלל, הא עבר ג"כ על לאו דלא תחמוד, וקיי"ל דאין עשה א' מנתק ב' לאווין. וע"ש מש"כ בזה, דהיכא שהב' לאווין אינן סמוכין, אולי שפיר מנתק הב' לאווין, ע"ש מה שהאריך בזה.

(י) **אין לוקה ומשלם- כ' תוס' דיש גורסים התם** אי' בתשלומין, וכוונתו דאין שייך ביטלו, כיון דעדיין אי' בתשלומין. ומשמע דס"ל דעדיין נחשב ניתק לעשה, כיון דאי' בתשלומין. וכ"כ הריטב"א, דהכתוב נתקו לעשה דתשלומין, דהיינו דהתשלומין הוא קיום העשה, וממילא עדיין נחשב ניתק לעשה (וכן ע' ברא"ש בב"מ [פ"ב, סוס"ט] דכ' דקיים והשיב את הגזילה גם ע"י תשלומין, ולא רק כשהגזילה בעין). אולם ע"ש שהביא מהרמ"ה דפי' כפשוטו, דבעצם חייב ממון ומלקות, ולכן משלם ואינו לוקה, וצ"ל דהחויב תשלומין וחויב מלקות חלין בבת אחת. ומה שהק' תוס' דלימא לוקה ואינו משלם, כ' הריטב"א דשאני הכא דנתקו הכתוב לעשה דתשלומין [ולכא"ו צ"ל דכוונתו הוא דאף דעכשיו אינו מקיים העשה, מ"מ כיון דחזינן דהתורה רוצה בתשלומין, א"כ סברא לומר דמשלם ואינו לוקה, וצ"ע].

(יא) **והני מילי לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה יש** לו הפרה- ע' ברשב"א בגיטין (לו.) שהביא מש"כ ר"ת דדוקא מצוה כע"ז, דהי' נוגע כל הרבים, דכולם אבות של הבנים הם שלומדים אצל מלמד תנוקות זה, והיו כולם צריכים לו, ואנן סהדי דכולם מתחרטים משום למוד בניהם. אבל בנדר שאין אותן הרבים שייכים בו, ולא בחרטתו, אז אין לו הפרה ואפי' לדבר מצוה, לפי שאין חרטתם שוה, ואין פתחו של זה כפתחו של זה. ובר"ן שם ביאר באו"א קצת, דכאן הי' הנדר כעין נדר טעות, שחשבו שיהי' הלמודים שלהם יצליחו יותר,

צורך בחיוב הלאו, א"כ כיון דלצורך החיוב הוא, ממילא פטור עלי' מתשלומין, גם לשי' רש"י. וע' בדברי יחזקאל (כ"ו, ענף ב', אות ט'), שכ' דבזה גופא פליגי הני ראשונים, דרש"י ודעימי' ס"ל דאמרי' קלב"מ אף בתנאי החיוב, אולם הריטב"א ודעימי' ס"ל דבתנאי החיוב לא שייך קלב"מ, וא"כ ע"כ הוי הביטול עשה חלק מעיקר המחייבים אותו מלקות.

(ו) **אי דקטלה, קלב"מ- הק' רעק"א (בגלה"ש),** הא שייך ביטול העשה אם האשה טריפה היתה, דא"כ אינו חייב מיתה על הריגתה, ומ"מ הרי הוא ביטל העשה במה שהרגה. וע' באחיעזר (א', י"ט, א'), שכ' ליישב קו' ע"פ מה שנסתפק המנחת חינוך, במי שרודף אחר טריפה, אם ניתן להצילו בנפשו או לא. וכ' האחיעזר דלכא"ו משמע מדברי הרמב"ם דההורג טריפה חייב בידי שמים, ולכן שפיר נחשב רודף, וניתן להצילו בנפשו. וא"כ, שפיר י"ל דפטור מדין קלב"מ, כיון שמתחייב בנפשו, כמו בא במחתרת. ולצד אחר של המנ"ח, דאינו נחשב רודף, כ' האחיעזר (שם אות ב') ליישב קו' רעק"א ע"פ מש"כ ההגהות אשר"י בב"ק, דמי שהרג, אע"פ שחייב מיתה, חייב דמים ליורשים לצאת ידי"ש. וא"כ, י"ל דגם ההורג טריפה חייב דמים, וממילא אינו לוקה, שהרי אין לוקה ומשלם.

(ז) **אי שוויית' שליח, איהי קא מבטלא- הק'** בשו"ת מהרי"ט (א', סוף סי' קל"א), הרי לכא"ו הוא המבטל, שהרי אם הוא אינו עושה שליחותו, א"כ לא תהי' מתקדשת, וכמו שנדרה היא וקיים הוא, דאמרי' דהוי כאילו הוא עשאו. וכ' דאינו דומה, דשם הרי כיון שנדרה, הכל תלוי בידו, ואין בידה לעשות כלום אם לקיים הנדר או לא. אבל כאן, אף דעדיין צריך הוא לעשות המעשה קידושין, אבל אם היא לא תרצה, לא יהי' קידושין. ולכן, הוי רק ידו כמו ידה, דכל שאינה חוזרת הרי הוא כמוה, ושליחותה עושה, ולכן הכל נחשב כאילו היא עשתה, והיא נחשבה המבטלת.

לאו דשרצים היכא דהשרצים מתים, ולכן אם אין כאן שרץ א' חי, ממילא אינו יכול לשרוץ.

(טו) המשהה את נקביו... האי מאן דשתי בקרנא

דאומנא קא עבר משום לא תשקצו- כ'
הריטב"א "מפורש במהדו"ק פי' רמ"ה ז"ל בזה, ונראה ממנו דסבירא ל' שזה אסור תורה, אבל כל המפרשים ז"ל כתבו שאינו אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא כאידך דמשהה נקביו" [ומשמע מדבריו דכ"ע מודו דמשהה נקביו אינו אלא מדרבנן, רצ"ע מה יהי' החילוק].

(טז) אכל טבל של מעשר עני לוקה- ע' בירושלמי

(דמאי ד', ג') דכ' דאוכל טבל של מעשר שני חייב מיתה, וכ' הגליון הש"ס שם דט"ס הוא רצ"ל מעשר עני. וכ' דמש"כ הרמב"ם דטבל של מעשר עני אינו חייב מיתה אלא לוקה, היינו משום דסומך על פשטות הבבלי כאן, דכנראה חולק על הירושלמי וס"ל דאין כאן אלא מלקות, ולא מיתה. אולם ע' בתוס' ישנים (יבמות פו. ד"ה אי) דנקט דגם טבול למעשר עני חייב מיתה.

ונמצא בהיפך, אבל במצוה אחרת, שאין הנדר טעות מעיקרא, בזה מעולם לא אמרו דיועיל להפר נדר שהי' על דעת רבים, אף לדבר מצוה.

(יב) אכל פוטיתא לוקה ארבעה, וכו'- פרש"י

דמה שהוא לוקה ד' הוא משום דאי' ב' לאווין בשרץ המים, וב' לאווין בשרץ סתם, וממילא לוקה ארבעה, ועל דרך זה פי' כל הסוגיא. אולם ע' בספר המצוות להרמב"ם (ל"ת קע"ט) דכ' דלעולם אין לוקין על איסור א' ב' פעמים, אפי' אם נכתב עליו ב' לאווין בתורה, דסכ"ס איסור א' הוא, ואינו לוקה לכל איסור אלא פעם א'. ולכן הרמב"ם ביאר דמה שלוקה הרבה פעמים בסוגיא זו, היינו משום דבאמת כ"א קאי על איסור אחר, ולמשל אם יתיילד השרץ בזרע או בפרי, אע"פ שלא נגע בשטח הארץ הרי הוא לוקה. ואם פירש על הארץ והולך בה, זהו עוד מלקות א' לעוד איסור א', וכן בכל הסוגיא.

(יג) לוקה ארבעה, וכו'- הבאנו פרש"י שיש ב'

לאווין דכוללין כל שרצים. ולכאור' יש להק', למה לוקה עליהם, הרי לכאור' לאו שבכללות הם, ולכן אינם חייבים מלקות. וי"ל ע"פ מש"כ הריטב"א, דלא אמרי' לאו שבכללות אלא היכא דאין הוזהרו על אותו לאו בפרט ג"כ, אבל היכא דהוזהר על אותו לאו בפרט, א"כ שפיר לוקה אפי' על הלאו שבכללות בכה"ג.

(יד) נמלה- פרש"י, בלע נמלה חי'. ומשמע

מדבריו דאין כאן איסור ברי' אא"כ הי' חי. וכן מדבריו לקמן בריסק ט' נמלים והביא א' חי, דפי' תוס' דחי היינו שלם, אבל מדברי רש"י משמע דחי היינו חי ממש, דפי' דמת בשעת בליעה. והק' הערוך לנר, מהכ"ת שיהי' צריך להיות חי כדי להיות נחשב לברי', והביא מש"כ הריטב"א, דבחולין מוכרח דאפי' מת נחשב כברי' שלמה. וכ' הערוך לנר דאולי ס"ל לרש"י דדוקא בשרץ אמרי' דבעינן חי, משום דבשרץ כתיב שרץ השורץ, וכדי לשרוץ צריך להיות חי. ועפ"ז כ' דמתורץ מה שהק' תוס' דתיפוק ל' דאי' לאו דכזית שרצים, והתירוצ' הוא דאינו עובר על